

Nr 54

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående rätt för kommun att uttaga avgifter för förbränning av sopor.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 210 i första kammaren av herrar *Jansson* och *Palm* samt nr 260 i andra kammaren av herr *Sköldin m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam översyn av de bestämmelser i hälsovårdsstadgan, vilka reglerar frågorna om kommuns rätt att uttaga avgifter för renhållning, i syfte att göra det möjligt för kommunerna att uttaga avgifter för förbränning av sopor.

Över motionerna har på begäran av utskottet yttranden avgivits av *Hysesgästernas riksförbund, Svenska landskommunernas förbund, Svenska stadsförbundet* och *Sveriges fastighetsägareförbund.*

Gällande rätt m. m.

Enligt 1 § *hälsovårdsstadgan den 19 december 1958* ankommer det på kommun att handha den allmänna hälsovården inom kommunen. I 53 § föreskrives att allmän avstjälpningsplats och allmän destruktionsanläggning skall vara så belägna och anordnade samt skall så underhållas och skötas, att sanitär olägenhet ej uppstår. Av bl. a. dessa bestämmelser anses följa, att det ingår i kommuns *allmänna* åligganden att i mån av behov anordna allmän avstjälpningsplats och/eller allmän destruktionsanläggning (jfr prop. B 46 år 1958, s. 253).

Finansieringen av kommuns allmänna åligganden måste i regel ske genom beskattning och icke medelst avgifter. Eljest torde kommunen bryta mot principen om likställighet mellan kommunmedlemmarna. Beslutet vilar i så fall på orättvis grund och kan efter överklagande upphävas (jfr 76 § *kommunallagen*).

Däremot är kommun oförhindrad att uttaga avgifter för bortforsling av sopor och avfall till avstjälpningsplats eller destruktionsanläggning, eftersom denna uppgift ej anses ingå i kommuns allmänna åligganden. I detta sammanhang må nämnas att fastighetsägare i vissa fall på grund av innehållet i lokala renhållningsbestämmelser ålagts utgiva avgifter för bortforsling av sopor och avfall, ehuru de icke begagnat kommunens eller av denna antagen entreprenörs tjänster.

Ovan angivna regler överensstämmer i sak med vad som ansetts gälla enligt den äldre hälsovårdsstadgan och tidigare kommunallagstiftning.

Bakgrunden till motionerna torde vara ett rättsfall, som avgjordes av *regeringsrätten* den 26 november 1959 (RÅ 1959 ref. 38). Fakta i målet var i korthet följande.

Solna stad har tidigare som avstjälpningsplats begagnat den s. k. Råstapippen, belägen inom staden, men sommaren 1955 upphörde denna tipp på grund av utfyllnad och av sanitära hänsyn. Därefter rådde något år ett provisorium med en avstjälpningsplats vid Angarn några mil norr om staden. 1956 ingick staden ett avtal med Sundbybergs stad om rätt att mot viss avgift avlämna inom Solna uppkommande sopor vid Sundbybergs sopförbränningsanläggning.

Genom beslut den 28 januari och 25 mars 1957 bestämde stadsfullmäktige i Solna, att fastighetsägare skulle för renhållningen erlägga ersättning efter viss taxa, vilken skulle täcka icke blott kostnaderna för att forsla bort soporna utan även kostnaderna för att bli kvitt dem.

Över besluten anfördes besvär hos länsstyrelsen i Stockholms län. I besvären framhölls, att besluten innebar att det ålades fastighetsägarna att svara även för kostnaderna för sopornas destruktion. Denna kostnad borde belasta stadens allmänna budget. Den sanitära uppgift som bestod i sopornas destruktion utgjorde en för alla kommuninvånare gemensam angelägenhet.

Stadsfullmäktige anförde i anledning av besvären bl. a., att Solnas kostnader enligt avtalet med Sundbyberg var lägre än de kostnader som var förenade med soptransporterna till och från avstjälpningsplatsen vid Angarn.

Sedan länsstyrelsen lämnat besvären utan bifall under motivering att stadsfullmäktiges beslut icke, såvitt handlingarna utvisade, var olagligt i något av de i 76 § kommunallagen angivna hänseendena, fullföljdes besvären till Kungl. Maj:t.

Regeringsrätten yttrade i sitt utslag: Enär skötseln av allmän avstjälpningsplats, i förekommande fall omfattande jämväl destruktion av avfallet, måste anses utgöra en kommunal anläggning för bland annat förhindrande av sanitära olägenheter för alla inom staden bosatta personer och kostnaderna härför således icke böra åvila allenast en grupp av stadens invånare, samt vid sådant förhållande klandrade beslutet, i vad därigenom fastighetsägare i staden ålägges att svara för kostnaderna för sopförbränning, icke är lagligen grundat, prövar *regeringsrätten* lagligt att, med ändring av länsstyrelsens utslag, upphäva stadsfullmäktiges beslut.

Motionerna

Motionärerna framhåller, att det i regel är förenat med stora svårigheter att i tätorterna anskaffa lämplig plats för avstjälpning av sopor inom kommunens gränser. Många kommuner får därför forsla soporna till avlägset belägna platser — många gånger på ett avstånd av flera mil från kommunen. Detta medför avsevärda kostnader, som påföres fastighetsägarna. I motionerna framhålls såsom en ytterligare olägenhet med avstjälpningsplatser, att dessa är störande intryck i naturen.

Dessa olägenheter har, säger motionärerna, medfört att flera av rikets städer byggt kostsamma förbränningsanläggningar för sopor. Sådana anläggningar kan utan fara för sanitära olägenheter förläggas inom tätorterna. Enligt motionerna överväges för närvarande i flera av landets tätorter att där uppföra sopförbränningsanläggningar. Motionärerna anför härefter:

Det finns städer, som efter dylika förbränningsanordningars iordningställande tagit ut en avgift, lika hög som den som vederbörande fastighetsägare tidigare betalat, när soporna kördes till en soptipp. Genom den kortare transportväg, som man genom anläggandet av sopförbränningsanläggningen åstadkommit, har vid bibehållen taxa uppstått ett överskott, vilket kommunerna i sin tur använt för att bestrida en del av kostnaderna för driften av anläggningen. Man har betraktat detta som varande naturligt från kommunernas sida.

Emellertid har i dagarna regeringsrätten efter besvär av fastighetsägarna avkunnat ett utslag, vilket innebär, att kommunerna inte får taga högre avgifter än just vad som omfattas av själva transporten till förbränningsanläggningen. Regeringsrättens utslag innebär alltså, att fastighetsägarna skulle vara den enda part, som skulle tillgodogöra sig en vinst på förbränningsanläggningen. Då det emellertid ändå får betraktas som önskvärt, att kommunerna i allt större utsträckning gör sig kvitt sina sopor på sätt som tidigare nämnts, har detta regeringsrättens utslag nu medfört, att kommunernas intresse för att lösa sina sopproblem genom förbränningsanläggning därigenom kommer att minska. Det måste enligt vårt förmenande dock vara ett samhällsintresse att se till, att kommunernas förhåvande på detta avsnitt av vårt samhällsliv snarare uppmuntras än motsatsen. I detta sammanhang kan erinras om de nya principer som kommit till uttryck i lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar den 3 juni 1955. Genom denna lag har lagstiftaren ökat kommuns möjlighet att uttaga avgifter till täckande av bland annat kostnaderna för allmän avloppsanläggning. Tidigare kunde dessa endast uttagas i form av engångsavgifter genom gatubyggnadskostnadsbestämmelser men i den nya lagen ges kommunerna möjlighet att fortlöpande uttaga kostnaderna för avloppsanläggning. Detta är även en sanitär fråga och de därmed förbundna kostnaderna har lagstiftaren ansett icke böra uteslutande åvila kommun.

Beträffande vad som ytterligare anförts i motionerna må här hänvisas till motionen II: 260.

Avgifter till avloppsanläggningar

Före den 1 juli 1955, då *lagen den 3 juni 1955 om allmänna vatten- och avloppsanläggningar* trädde i kraft, var rätten att uttaga avgifter för nyttjandet av kommunala avloppsanläggningar begränsad. Där bebyggelsen nått sådan utveckling, att särskilda avloppsanordningar blivit behövliga, ansågs det falla inom kommunens allmänna uppgifter att sörja för sådana. Något särskilt skäl ansågs icke föreligga, varför icke kommunens samtliga invånare borde i vanlig ordning bidra till utgiften för anordningarna. En bidragande orsak till denna uppfattning var, att avloppsanordningarna i de flesta fall var behövliga även för bortledning av regnvatten från gator och allmänna platser.

Vid lagrådsremissen av förslaget till ovannämnda lag anförde *t. f. chefen för justitiedepartementet, statsrådet Lindell*, bl. a. följande till motivering för att avgifter borde uttagas av fastighetsägare för benyttjande av allmänna avloppsanläggningar (se prop. nr 121 till 1955 års riksdag s. 64 o. f.):

Argumentet att det ur sanitär synpunkt skulle vara mindre lämpligt att belägga nyttjandet av avloppsanordningar med avgift är knappast bärande. Tvärtom kan ur sanitär synpunkt åberopas, att frånvaron av befogenhet för kommunerna att uttaga ersättning av vederbörande fastighetsägare för nyttjandet av avloppsanordningar med säkerhet ofta motverkar deras benägenhet att utföra sådana och därigenom fördröjer en lösning av avloppsfrågan. Särskilt torde detta ofta vara fallet där motsättningar råder mellan invånarna i skilda delar av en kommun. — — —

— — — Enligt nu gängse uppfattning kan ett system med avgifter till och med anses erforderligt just för att hindra att vissa grupper av kommuninvånare otillbörligt gynnas framför andra. I samband med tillkomsten av 1931 års lagstiftning framhöll dåvarande departementschefen, att ägare av fastigheter i högre grad än stadens övriga invånare droge nytta av anordningar för avlopp till följd av att fastigheternas värde påverkades av avloppsnätets beskaffenhet. Argumentet kan — såsom de sakkunniga framhållit — utan avsevärd överdrift tillspetsas därhän, att de investeringar kommunen gör i sådana anordningar direkt tillgodogöres av fastighetsägarna genom höjda försäljningspriser på fastigheterna. — — —

Såsom framhållits i motionerna medger lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar, att avgifter uttagas av de fastigheter, som anslutits till sådan anläggning, till täckande av nödiga kostnader för utförande samt underhåll och drift av anläggningen.

Remissyttrandena

Motionerna tillstyrks i princip av *Svenska landskommunernas förbund* och *Svenska stadsförbundets styrelse*. *Hyresgästernas riksförbund* avstyrker bestämt motionärernas förslag. *Sveriges fastighetsägareförbund* finner det icke påkallat att utredning rörande nya bestämmelser i ämnet kommer till stånd.

Landskommunernas förbund erinrar i sitt yttrande om de regler som gäller rörande avgifter för hämtning och bortforsling av hushållssopor samt om att avloppsavgifter i allmänhet icke kunde uttagas före tillkomsten av lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar. Vidare framhålles, att motionsyrkandet, om det bifalles, blir av betydelse främst för städer och andra större tätortssamhällen. Den pågående urbaniseringsprocessen och de skärpta sanitära kraven gör emellertid att motsvarande kostnadsfrågor får aktualitet även i landsbygdens tätortskommuner, som redan nu har skyldighet att tillhandahålla och sköta erforderliga avstjälningsplatser. Enligt förbundets mening är det betydelsefullt för kommuner av alla slag att avgiftsrättens innehåll klarlägges. Härefter fortsätter förbundet:

Med hänsyn till ovan anmärkta förhållanden får ett behov av att den kommunala rätten att uppbära renhållningsavgifter lagfästes anses föreligga. Detta bör emellertid icke ske genom inarbetande av regler i ämnet i hälso-

vårdsstadgan utan genom en särskild avgiftslag. Med tanke på den reglering rätten att uppbära avloppsavgifter undergått synes kommunerna härvid böra tilläggas rätt att av fastighetsägare uppbära ersättning för, förutom avfallets bortforsling, icke blott som motionärerna föreslagit med destruktionsanläggningar förenade kostnader utan även kostnader för anordnande och drivande av avstjälningsplatser överhuvud. Endast om så sker får avgiftsrätten en klar och entydig bestämning och kommunerna skälig kompensation för sina prestationer. Under förutsättning att den begärda översynen av avgiftsrätten ges denna vidare omfattning vill styrelsen tillstyrka bifall till motionerna.

Stadsförbundets styrelse erinrar inledningsvis bl. a. om att skyldigheten för kommun att anordna allmän avstjälningsplats eller allmän destruktionsanläggning icke kan av t. ex. en industriidkare åberopas som grund för ett yrkande att kommunen skall anordna avstjälningsplats för avfall från industri. Styrelsen förklarar vidare att kostnaderna för anordnande av allmän avstjälningsplats eller allmän destruktionsanläggning i flertalet städer bestritts med skattemedel. Såvitt styrelsen kunnat finna torde detta dock icke i och för sig anses ge belägg för en principiell uppfattning hos städerna att renhållningsskyldigheten skulle vara uppdelad så, att det ålegat den enskilde fastighetsägaren att svara för avfallets uppsamling, förvaring och bortforsling, medan kommunen haft att ombesörja avfallets kvittblivning och oskadliggörande, samt att denna ansvarsfördelning skulle ha varit avgörande för valet av finansieringsmetod. Efter att ha erinrat om den uppfattning som rådde före tillkomsten av lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar, att kostnaden för avloppsanläggningar i regel skulle bäras av samtliga skattskyldiga inom kommunen, fortsätter styrelsen:

Enligt styrelsens åsikt talar såväl lämplighets- som rättvisesynpunkter för att någon principiell åtskillnad i fråga om finansieringssättet icke bör göras mellan kommunernas kostnader för så näraliggande verksamhetsområden som anordningar för allmänt avlopp, hämtning och bortforsling av hushållsavfall eller annan liknande orenlighet samt mottagandet och oskadliggörandet av sådant avfall på särskild avstjälningsplats eller dylikt. Ej heller förefaller det styrelsen rimligt att särskild tippningsavgift skall kunna uttagas för avfall från industrier och liknande företag men ej för tömning av hushållsavfall som fastighetsägarna själv transporterar till den allmänna avstjälningsplatsen. En kostnadsmässig uppdelning av den kommunala renhållningen i dels olika stadier av detta bestyr dels skilda kategorier avfall måste medföra svåra gränsdragningsproblem. En betydande förenkling torde kunna vinnas därigenom att samtliga kommunala kostnader för avfallets omhändertagande skulle kunna täckas genom avgifter. Man undviker då också de av motionärerna påtalade irrationella bedömningsgrunder som består däri att ett sämre system för avfallets behandling av kostnadsskäl väljes än det som eljest ur allmänna synpunkter ter sig lämpligast. Med hänsyn till utgången i regeringsrättens utslag synes det därför vara angeläget att tillskapa en laga möjlighet för kommunerna att avgiftsvägen täcka sina kostnader för anordnandet av allmänna avstjälningsplatser eller allmänna destruktionsanläggningar. Detta torde lämpligen kunna ske i den formen att man genom en särskild avgiftslag efter förebild av 1955 års va-lagstiftning ger kommunerna möjlighet att uttaga avgifter för dylika anläggningar. I en sådan avgiftslag skulle då innefattas även kommunernas avgifter för hämtning och bortforsling av avfall. Med det vidare syftet som här angivits

vill styrelsen därför tillstyrka motionärernas förslag om en översyn av de rättsfrågor som är av betydelse för kommunernas möjligheter att uttaga avgifter för renhållningen.

Fastighetsägareförbundet framhåller inledningsvis, att motionernas syfte är att överföra kostnaden för förbränningen av sopor från kommunen till fastighetsägarna. Enligt förbundets mening måste frågan bedömas från utgångspunkten, huruvida sopförbränningen är en för alla kommunmedlemmar gemensam angelägenhet eller om den med hänsyn till sin art bör åvila de särskilda fastigheternas ägare. Enligt förbundet har i motionerna icke anförts några skäl för att den i regeringsrättens förutnämnda utslag intagna ståndpunkten till frågan skulle vara sakligt oriktig. Förbundet fortsätter:

De motiv, som framlagts för förslaget, äro rent kommunfinansiella. Förbundet kan för sin del icke finna att sådana motiv böra utgöra stöd för lagstiftning av föreslagen art. Det måste i sista hand vara den materiellt riktiga fördelningen av denna skyldighet som skall vara avgörande för bestridandet av kostnaderna. Den enskilde bör icke belastas med kostnader, som i och för sig skola åvila alla kommunmedlemmar, endast därför att detta medför lättnader i den kommunala budgeten.

Förbundet kan ej heller dela motionärernas synpunkt, att fastighetsägarna »skulle vara den enda part, som skulle tillgodogöra sig en vinst på förbränningsanläggningen». Det kan icke gärna anses vara en vinst för fastighetsägarna att kommunen förhindrats uttaga en olaglig avgift. Motionärerna framhålla vidare att det måste vara ett samhällsintresse att kommunernas strävan att anlägga sopförbränningsstationer uppmuntras. I och med att man såsom motionärerna i detta sammanhang talar om ett samhällsintresse, ter det sig oegentligt att detsamma ur ekonomisk synpunkt skall tillgodoses endast genom vissa enskildas försorg. Föreligger tekniskt motiverade skäl för anordnande av sopförbränning, bör kostnaden härför kunna uttagas skattevägen på samma sätt som kommunens övriga gemensamma behov. Motionärerna ha icke förutsatt att de allmänna avstjälningsplatserna skulle bekostas av fastighetsägarna. Detta innebär, att därest så skulle bli fallet beträffande sopförbränningsstationerna, sådana genom kommunens försorg skulle tillkomma i en utsträckning som icke motiverades av hygieniska eller ekonomiska synpunkter.

En avgiftsbeläggning av fastighetsägarna i enlighet med motionärernas förslag skulle jämväl leda till komplikationer med hänsyn till lagstiftningen om hyresreglering. Fastighetsägarnas möjligheter att av hyresgästerna uttaga ersättning för avgifterna torde, om någon kompensation härför över huvud taget erhålles, knappast komma till stånd inom ramen för den generella hyreshöjningen med hänsyn till de lokalt starkt varierande förhållandena. Man kunde då tvingas att, på samma sätt som skett beträffande vatten- och avloppsavgifterna införa bestämmelser i 4 § hyresregleringslagen om rätt för hyresvärd att träffa särskilt avtal om hyrestillägg för kompensation av avgiften. Den redan nu alltför oformliga och invecklade regleringslagstiftningen skulle därigenom ytterligare kompliceras.

Det torde även för de många innehavarna av egna hem te sig svårförståeligt att de bleve belastade med kostnaderna för en anordning som avser att undanröja sanitära olägenheter för kommunen i sin helhet.

Hyresgästernas riksförbund anför inledningsvis, att under det senaste årtiondet kraftiga hyreshöjningar företagits som följd av att utgifter, som tidigare bestridits eller bort bestridas av skattemedel, överflyttats till boendekostnader. Så har enligt förbundet varit fallet med vissa civilförsvarsutgifter

och med avloppsavgifterna enligt lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar. Förbundet framhåller därefter, att boendekostnaderna numera — framför allt i nybyggda hus — nått en sådan nivå, att allvarliga skadeverkningar för bostadsförsörjningen kan befaras, därest ytterligare hyreshöjningar skulle behöva tillgripas. Därför bör enligt förbundet stor restriktivitet iakttagas i fråga om åtgärder, som ytterligare kan komma att höja boendekostnaderna. Förbundet betvivlar vidare motionärernas påstående, att övergången till sopförbränning skulle i regel innebära en kostnadsstegring för kommunen och en besparing för fastighetsägarna. Härutinnan anför förbundet bl. a., att sopförbränningsanläggningar kan tänkas ge kommunerna vinst. Denna tanke utvecklas på följande sätt.

Det är sålunda möjligt att utnyttja sopornas värmevärde för framställning av varmvatten och vid större anläggningar även för generering av elektrisk energi. I den mån kommunerna bygger sopförbränningsanläggningar kan sålunda kommunerna försälja hetvatten (fjärrvärme), ånga för industriellt bruk eller elkraft. Intäkterna härför synes icke blott kunna bära anläggnings- och driftkostnaderna utan också ge vinst — i synnerhet som bränslet erhålles utan kostnad och fraktfritt. Det har inte heller i motionerna visats att nuvarande sopförbränningsanläggningar skulle vålla kommunerna förluster.

Utskottet

Omhändertagande och destruktion av hushållsavfall och hushållssopor — antingen detta sker å avstjälpningsplats eller vid sopförbränningsanläggning — ingår enligt rådande uppfattning i kommuns allmänna åligganden. Finansieringen av sådan verksamhet kan därför inte ske medelst avgifter utan måste ske skattevägen. Däremot är kommun berättigad att uttaga avgifter av fastighetsägarna för transport av avfall och sopor till allmän avstjälpningsplats eller destruktionsanläggning.

I föreliggande motioner hemställes om sådan ändring i gällande bestämmelser, att kommun skall få möjlighet att uttaga avgifter för sopförbränning. Till motivering av yrkandet anför motionärerna, att det i regel är förenat med stora svårigheter att i tätorterna anskaffa lämplig plats för avstjälpning av sopor inom kommunens gränser samt att många kommuner därför får forsla soporna till avlägset belägna platser, något som medför stora kostnader för fastighetsägarna. Härtill kommer att avstjälpningsplatser utgör störande inslag i naturen. För att undvika dessa olägenheter har enligt motionärerna flera av rikets städer byggt kostsamma förbränningsanläggningar för sopor, vilka utan fara för sanitär olägenhet kunnat förläggas inom tätorterna. Vissa städer har, framhålles det, tagit ut lika hög renhållningsavgift efter det att sopförbränningsanläggning tagits i bruk som när avfallet forslades till soptipp, trots att transportkostnaden på grund av kortare avstånd blivit lägre. Det sålunda uppkomna överskottet har använts för att bestrida en del av kostnaderna för driften av anläggningen. Emellertid har regeringsrätten i ett 1959 meddelat utslag förklarat, att kommun icke får

taga ut avgift för sopförbränning utan endast för transporten till sopförbränningsanläggningen. Enligt motionärerna har utslaget medfört, att kommunernas intresse för att anordna sopförbränning minskat. Det måste enligt motionärernas förmenande vara ett samhällsintresse att kommunernas vilja att uppföra förbränningsanläggningar i stället uppmuntras. I motionerna hänvisas slutligen till de principer som kommit till uttryck i 1955 års lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar, vilken — i motsats till tidigare gällande regler — ger kommun möjlighet att av fastighetsägarna fortlöpande uttaga avgifter för täckande av kostnaderna för avloppsanläggning.

Allmänna avstjälpningsplatser och i förekommande fall allmänna destruktionsanläggningar anordnas bl. a. för att förhindra sanitär olägenhet, vilket är ett gemensamt intresse för alla inom kommunen bosatta personer. Det synes därför utskottet rimligt, att kostnaderna härför i princip påföres samtliga kommunens invånare. Utskottet vill framhålla, att den i motionerna väckta frågan ytterst rör fördelningen av kostnaderna. Vid en avgiftsfinansiering får förutsättas att dessa i betydande utsträckning kommer att överföras på hyresgästerna. Härigenom kommer kostnaderna visserligen att i stort sett fördelas på samtliga kommunens invånare, men en sådan fördelning sker icke på samma sätt som vid en skattefinansiering. Det kan också tilläggas, att en jämförelse med de principer som kommit till uttryck i lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar icke synes fullt hållbar. Såsom skäl för införande av särskilda avloppsavgifter åberopades nämligen bl. a., att fastigheternas värde påverkades av avloppsnätets beskaffenhet. Ett liknande argument kan knappast åberopas såsom skäl för avgifter för omhändertagande och destruktion av avfall.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 210 och II: 260, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 oktober 1960

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, Sunne, fru Carlqvist, herrar Åkesson, Eric Carlsson* och Ringaby* ;

från andra kammaren: herrar Jacobsson i Tobo, Nilsson i Göteborg, Odhe*, fru Sandström*, fröken Sandell, herrar Lothigius*, Wahrendorff och Fredriksson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.